

Thi ngắn và Truyện ngắn

Tác Giả: Lê Tấn Tài

Thứ Bảy, 29 Tháng 5 Năm 2010 21:37

Truyện ngắn là gì? Hiện nay chúng ta có danh từ thông dụng nhất cho thể loại truyện ngắn.

Trong tiếng Anh có nhiều tên gọi khác nhau : sudden fiction (truyện bất ngờ), postcard fiction (truyện bưu thiếp), micro fiction (vi truyện), skinny fiction (truyện gầy)...Ngoài ra, còn có nhiều tên khác : pocket- size story (truyện có kích thước cỡ bìa túi), minute-long story (truyện kéo dài một phút), palm-sized story (truyện có kích thước cỡ lòng bàn tay) hay smoke-long story (truyện kéo dài một hơi thuốc) ... James Thomas, Pamelyn Casto gọi truyện ngắn là "Flash Fiction" (truyện chớp), Daniel Boulanger thì gọi là "Nouvelle" (truyện mới). Trung Hoa gọi là "cổ chuyện thiên". Tiếng Việt thì gọi là "truyện ngắn", riêng tôi thì gọi là "truyện ngắn".

Do nhu cầu thúc bách của đời sống, thể loại truyện ngắn rất ngắn, kích thước cỡ cỡ thu nhỏ "cho con người tiện cầm tay" có thể nói nó gần liền với mạng (internet), nhiều mà người ta càng ngày càng ưa thích và càng ngày càng tin tưởng là biểu hiện của tính hiện đại. Khi giao tiếp theo kiểu gõ chữ (text) trên điện thoại di động được xem là đặc tính nổi bật của đời sống hiện đại thì sự tiện lợi và ngắn gọn là điều ưu tiên. Võ Phiến viết: "... Hoàn cảnh mới, tâm lý mới. Cách

Thiền và Truyện ngắn

Tác Giả: Lê Tấn Tài

Thứ Bảy, 29 Tháng 5 Năm 2010 21:37

Độc ngày nay khác với cách đọc ngày xưa. Cách thưởng ngoạn ngày nay khác cách thưởng ngoạn ngày xưa. Cách khác thì hiểu quả cũng khác. Quan điểm khác. Thẩm mỹ khác..."

Truyện ngắn có độc điểm nổi bật là số chủ đề độc gia hạn, thưởng ngoạn phẩm độc 2000 từ, nhúng càng ngày truyện ngắn lại có khuynh hướng càng ngắn dần dần số chủ đề độc tính chính xác giằng nhét bài thơ Đường Luật, chèn hèn nhét truyện "Drabble" đòi hỏi đúng 100 từ hay "nanofiction" đòi hỏi 55 từ, hay "Truyện con khỉ long" của Augusto Monterroso chỉ có 8 từ: "Thức dậy, con khỉ long vẫn còn đó." và truyện "hai từ" của M. Stanley Bublitz: "The Last Temptation of Christ: "Save yourself!". Tựa đề dài hèn thân truyện và trở thành nội dung của câu truyện.

Truyện ngắn xuất hiện ra đã có hàng ngàn xưa qua các hình thức truyện ngôn, giai thoại... như truyện "Đánh Đu Thuyền Tìm Gươm":

"Có người nọ đi dò qua sông. Khi người dò, vô ý đánh rơi thanh gươm xuống sông. Anh ta vội vàng đánh đu vào mạn thuyền, nói rằng: "Gươm của tôi ở đây". Lúc thuyền trôi vào bờ, anh ta cứ theo chèo đánh đu, liền xuống nước tìm gươm." (Lã Thôn Xuân Thu).

Trong các truyện của Trung Hoa thì xưa như Án Tử Xuân Thu, Lã Thôn Xuân Thu, Hàn Phi Tử, Tả Hoa Tử, Chiên Quế Sách... đều viết truyện và độc biệt trong Liêu Trai Chí Dị có một truyện ngắn chỉ có hơn 200 từ.

Truyện ngắn cũng là một loại truyện ngắn, không phải chỉ độc để vui cười thôi mà còn chứa đựng những ý nghĩa. Chèn hèn các truyện sau đây:

-Em phải biết anh mày liền rồi?

-2 !

-Thôi thôi sao! Với ai?

-Liền đâu với mặt ban nhóc và liền sau với mặt đười đười!

Mà hỏi con gái:

-Này, tôi qua mà thấy con hôn mặt đười đười ngoài công. Nó là ai thế? Công cụ nhát, công cụ nhà giáo hay cái thằng xằng là nhà báo?

-Nhưng mà thấy lúc mày giết ?

-!?

Thi n và Truy n th t ng n

Tác Giả: Lê T n Tài

Thứ Bảy, 29 Tháng 5 Năm 2010 21:37

Theo Tăng Giang B i truy n th t ng n là “ngh thu t t nh nhìn ra cái l n”.

“... Cái hay c a truy n c c ng n không n m ch nó t mà n m ch nó g i ra. M t truy n c c ng n hay là truy n có s c gân và vang th t xa và th t lâu....Đ c xong, ng i ta c b ám nh mãi. Qua s ám nh y, câu chuy n t p t c t a sáng và phát nghĩa....Cũng gi ng nh trong th , truy n c c ng n, tác gi ch phát ra m t s g i ý đ ng i đ c, chính ng i đ c m i là k hoàn t t tác ph m...” (Nguy n H ng Qu c) .

Đó là “...m t câu chuy n nho nh , ho c m t khía c nh, m t tình c m, m t o t ng, m t đ n đ i th ai c a m t ng i đ u có th làm thành đ tài c a truy n c c ng n... Truy n c c ng n đ i tri t lý tính. đ c truy n c c ng n có khái quát l c đ i v i sinh ho t hi n th c và xuyên th u l c đ i v i b n ch t sinh ho t là đã thông qua s th c hi n l p ý...” (T Qu c Tu n) .

Truy n th t ng n “... c tình t o ra m t dáng đ i u thoan tho t, nh nh m. Hình th c g n gh không gây s hãi cho ng i đ c, không làm h h i h ” (Võ Phi n) .

Do gi i h n v s t , nên sáng tác truy n th t ng n gi ng nh sáng tác th , “là m t sáng t o m i v th lo i v n h c, truy n c c ng n t nó có nh ng gi i đ nh v quy lu t ngh thu t, nh h n đ nh s ch theo quy ph m t ng đ i c a nó (trên d i 500 ch Hán), thái đ th m m (đ tinh ch t l ng) và đ c tr ng k t c u (y u t ti u thuy t), v.v... theo quy ph m t ng đ i c a nó” (Đ ng Hi u M n).

Đ nh nghĩa cho dài dòng th t ra truy n th t ng n mi n là ph i cô đ ng t ng t m t , có khi c m t đ n v n ho c c m t câu chuy n là đ r i.

G.W. Thomas nêu ra “bí quy t” g m b y b c:

1. Tìm m t đ tài hay m t ý t ng đ n gi n nào đó;
2. Không c n ph i m đ u dài dòng;
3. B t đ u ngay vào gi a câu chuy n;
4. T p trung vào m t hình nh m nh nh t;
5. Đ cho đ c gi đoán mò;
6. S đ ng nh ng n d hay nh ng câu chuy n n i t ng mà ai cũng bi t;
7. K t lu n th t b t ng .

Jason Gurley th c đ ng h n : tr c h t, c vi t m t truy n ng n, dài bao nhiêu cũng đ c. R i

Thi n và Truy n th t ng n

Tác Giả: Lê T n Tài

Thứ Bảy, 29 Tháng 5 Năm 2010 21:37

sau đó, dùng m t cây bút b d n b d n nh ng t , nh ng câu và ý không c n thi t cho đ n khi ch c n nh ng câu và nh ng t t i c n thi t cho câu chuy n mà v n đ y đ ý nghĩa.

Nh ng coi ch ng , n u c b d n nh ng t thì theo câu chuy n sau cũng r t là hài h c :

"Có m t hi u buôn tr ng m t t m b ng v i hàng ch : "đây có bán cá t i s ng" . M t ng i qua đ ng th y th bàn r ng : " T t nhiên khi m i ng i đ c đ c t m b ng là đây r i , c n gì ph i vi t ch đ đây." Ông ch bèn b i ch "đây" . Ít lâu sau l i có ng i nói : "C n gì ph i đ ch có . Th y cá t t nhiên là có r i". Trên b ng ch còn "bán cá t i s ng" . Nh ng m t ng i khác l i bàn : " Cá đ q y hàng là bán r i . Nên b ch bán đi" . M t ng i khác l i nói : " , sao l i t i s ng , không l Ông l i bán cá ng sao?" Th là trên b ng qu ng cáo c a hi u buôn ch c n m t ch " cá " duy nh t ."

Bút pháp c a truy n th t ng n c n ph i gi n đ không hành văn c u k , khó hi u . Hình nh trong truy n thì ph i nhi u n đ . Nh ng n đ sâu s c đ c t o đ ng b i l i vẫn trong sáng nh nhàng và g i lên cho ng i đ c nhi u ý t ng thì m i là truy n hay . Nhanh , m nh và hàm súc là 3 y u t chánh c a truy n th t ng n . Nhanh là lo i b đi nh ng y u t th a. M nh là truy n ph i cu n hút trong khi đ c và n i ám nh không nguôi sau khi đ c xong. Hàm súc là truy n không mô t mà ch g i ra .

Truy n thì quá ng n và quá gi n đ nh ng hình nh l i quá linh đ ng nên c m xúc c a ng i đ c s đ i quá nhanh, không tài nào thâu tóm k p , do đó mu n th ng th c lo i truy n n y ng i đ c ph i đ c l i , đ c t t , ch m và ít thôi , không th đ c ng u nghi n nh đ c truy n ki m hi p . "... Chúng ta c n đ c cao gi ng, đ c đi đ c l i cho nh p tâm câu văn chuy n hóa, bi n nh p đ i u thành khúc nh c th m c a n i tâm ..." (Đ ng Ti n) .

Cái hay c a truy n là "cái nh t" c a truy n đó . Nh ng tình t gây s c không ph i là u đ i m c a truy n th t ng n. Nó ph i nh t, nh nhàng nh ng súc tích và sâu s c. Nh Francois Jullien nói là "m t cái nh t tràn đ y sinh l c". K t lu n c a nó bao gi cũng b t ng khi n cho ng i đ c ph i đ c đi đ c l i nhi u l n và có c m giác nh đang xem m t b c tranh th y m c Đông ph ng . Nó g i lên cái vô cùng. Ch n h n hai truy n sau đây , truy n r t gi n đ nh ng c m đ ng , và cũng chân th c n a.

Tu i th

Thi n và Truy n th t ng n

Tác Giả: Lê T n Tài

Thứ Bảy, 29 Tháng 5 Năm 2010 21:37

Th ng Nhân v a v đ n nhà, ch a k p r a m t mũi tay chân li n sà vào lòng bà n i.

- Con đi thăm ch có vui không? Bà h i.

Th ng bé m t bu n xo, ph ng ph u:

- Ch Hi u nói th ng con, nh con. V y mà xin m t cái áo m i đ t u tr ng m c đi h c ch cũng không cho. Nhà ch treo áo nhi u i là nhi u, đ màu xanh đ tím vàng, đ p i là đ p... Bà ái ng i nhìn cháu mà n c m t a ra. T i nghi p con bé Hi u c a bà... M i m y tu i đ u đã ph i đi làm thuê cho ng i ta, m y tháng r i không dám v thăm nhà vì s h t ti n đóng h c phí cho em.

Nh m

Đ i quê h c hành khó khăn nên m i l p 2, th ng Út đã đ c g i lên thành ph i v i ch Hai. Lâu l m m m i ra thăm. L n nào ch Hai cũng nh n vì m c nhai tr u b m b m su t ngày, l i v t bã tr u lung tung. L n nào cũng v y. Đ a m ra b n xe v quê xong, ch Hai v th y nhà v ng ng t. Tìm mãi m i th y th ng Út đ ng khóc sau k t c a, tay c m m y cái bã tr u khô. (An H)

Tr n H u Th c vi t :

"N u truy n dài và truy n ng n ch a đ ng r t nhi u ph n th a, thì truy n th t ng n l i ch a đ ng r t nhi u ph n thi u. Cái th a thì đ nhìn th y, đ tìm hay ít nh t ta cũng đ c m nh n đ c, v y cái thi u n m i đ u? Thi u bao nhiêu thì g i là thi u đ ? Nên thi u cái nào và không nên thi u cái nào? Tìm cách tr l i nh ng câu h i đó, chính là ngh thu t vi t truy n th t ng n. Nói m t cách khác, ph i tìm cách ch a nh ng kho ng tr ng, ph i đ ng, ph i m . Do đó, ph n thi u đ m ra vô đ nh. M t khác, do c n kho ng tr ng, các chi ti t r m rà b t c b đ n đ n đ m t h t đ c tính c a hi n th c và trong m t vài truy n, chúng hoàn toàn bi n m t ho c đóng vai trò c a nh ng n đ . Thành th , vi t truy n th t ng n, ng i ta có đ c cái tho i mái là ít dính líu đ n th gi i hi n th c và lu n lý th ng có tính áp đ t khi vi t truy n ng n hay truy n dài. Nh ng coi ch ng, tu c b quá có lúc ch ng khác gì ng i ta lóc th t cá, lóc ch m ch và c n th n đ n n i cu i cùng, ch còn b x ng!"

Truy n th t ng n nh m t tia ch p loé lên đ đ th y hình nh c a nh ng t t ng mà ng i vi t đã p . S k t h p này, nói nh danh ho Th m Tông Khiên là "tác ph m có m t n a ch đ ng và m t n a vô tình thì m i là ki t tác". Đó là nh ng hình nh tuy t di u mà ng i đ c t kh i đ y h n là chính t t ng c a truy n. Vì truy n th t ng n cô đ ng nên truy n ph i có s c nén và chi u sâu . Ng i đ c càng g i lên nhi u hình nh thì truy n càng hay . Đ y cũng là tri t

Thi n và Truy n th t ng n

Tác Giả: Lê T n Tài

Thứ Bảy, 29 Tháng 5 Năm 2010 21:37

lý c a công án thi n. Công án thi n và truy n th t ng n ch đ a ra nh ng tình hu ng ch không bàn lu n - gi ng gi i - đ nh nghĩa - phân tích . Truy n th t ng n cũng gi ng nh m t bài th haiku 17 ch c a Nh t B n, ng i vi t đ n đ t chúng ta đi qua m t khu v n ch nghĩa nh h p đ t trong tâm th c đ y lên nh ng c m giác xao xuy n qua trí t ng t ng và m c c a ng i đ c . N u th haiku là m t ngh thu t tuy t v i c a thi ca th k tr c thì truy n th t ng n là m t tác ph m k di u c a văn ch ng hi n đ i.

Ng u n: <http://oldcottage.net/>